

In het artikel '[Geef leerlingen ruimte om te leren; wees kritisch op je PTA](#)' schrijft Wessel Peeters dat het onderwijs aan het veranderen is en dat het PTA invloed heeft op het onderwijs dat je kan geven. Hoe minder je vastlegt, hoe meer ruimte er is om te leren. Hier zijn wij het op De Nieuwste School in Tilburg helemaal mee eens! Hieronder een praktijkvoorbeeld hoe we binnen het leergebied humanics (mens- en maatschappijvakken) het PTA in 4 havo hebben vormgegeven.

Op [De Nieuwste School](#) staat onderzoekend leren en vakoverstijgend thematisch werken centraal. Zowel in de onder- en bovenbouw wordt gewerkt zonder les- en werkboeken. Leerlingen werken vanuit doelen waarvoor bewijslast verzameld wordt. Op die manier construeren zij hun eigen kennisbasis.

Lange tijd hebben we als docenten humanics op de Nieuwste School gezocht naar overlap in kennis tussen onze vakken. Dit bleek echter weinig succesvol te zijn. De aangeboden kennis was oppervlakkig en onsamenvattend. Er bleek een andere aanpak nodig om tot betekenisvol en diep leren te komen waarbij een leerling nieuwe kennis en vaardigheden bewust integreert in kennis en vaardigheden die hij/zij al heeft (Koopman, 2017).

Met behulp van een subsidie van het Leraar Ontwikkelfonds hebben we de samenwerking gevonden in een gezamenlijke visie en vakoverstijgende vaardigheden. Bij humanics willen we onze leerlingen [de kennis en vaardigheden meegeven waarmee ze onze wereld in de toekomst op een verantwoorde manier zullen vormgeven](#). Vanuit deze toekomstgerichte visie werken we waar mogelijk thematisch aan de grote vraagstukken van deze tijd: klimaatverandering, smart cities, globalisering, ongelijkheid en democratie.

Bij elk vakoverstijgend thema willen we echter de eigenheid van de vakken behouden. Enerzijds om te voldoen aan de exameneisen, anderzijds omdat we krachtige kennis willen aanbieden. Kennis is 'krachtig' wanneer je dit kunt gebruiken om vraagstukken te analyseren en hiervoor oplossingen te bedenken. Krachtige kennis is vakspecifiek en kan alleen aangeboden worden door vakdocenten. Deze kennis staat tegenover 'gezond-verstand-kennis' die je opdoet door eigen ervaring (Beneker, 2017).

Jaarplanning humanics 4 HAVO

In onderstaande jaarplanning van 4 havo zie je aan de linkerkant de vakken geschiedenis, maatschappijleer en aardrijkskunde. Bovenaan staan de verschillende periodes. In het blauw de onderwerpen die we vakspecifiek aanbieden om het eindexamenprogramma te waarborgen. De vakoverstijgende thema's waarin we werken aan grote vraagstukken zijn rood gemarkeerd. In het groen de vaardigheden die centraal staan in een thema.

	1 (35 t/m 39)	2 (40 t/m 47)	TW1	3 (49 t/m 4)	4 (5 t/m 9)	TW2	5 (12 t/m 16)	6 (19 t/m 24)	TW3
Gs	Geschiedenis tot 1500 Verbanden leggen Betekenis geven (mini-onderzoek)	HEDENDAAGS TERRORISME Argumenteren Meer dan één waarheid (debat)	TW1	PARLEMENTAIRE DEMOCRATIE Betekenis geven Weloverwogen oordeel (betoog/essay)	Koude oorlog Argumenteren Verbanden leggen (voorbereiding op scenarioïeren) (se 60)	se 60	SCENARIOÏEREN Betekenis geven Verbanden leggen (artikel)	De Republiek Tijdvak 5 en 6 Verbanden leggen (se 60)	se 60
My	Rechtsstaat en pluriforme samenleving Argumenteren (voorbereiding op Terrorisme)				ACTUEEL VRAAGSTUK Verbanden leggen (redeneerschema)			Verzorgingsstaat Argumenteren Handen uit de mouwen (debat)	
Ak	Aarde (satelliet opdracht)			Globalisering Verbanden leggen (schetskaart)				Klimaat en landschap (se 90)	
LOB									

Aarde = onderwerp per vak
TERRORISME = humanicsthema
 Argumenteren = humanicsvaardigheid
 (poster) = manier van afsluiting

Weinig vastleggen, veel ruimte

Meer dan de in de jaarplanning opgenomen (summatieve) toetsmomenten zijn er niet. Als voorbereiding op het eindexamen is een schriftelijk schoolexamen bij de mens- en maatschappijvakken slechts één van de vele toetsvormen. Als je tijdens de lessen namelijk de vaardigheid argumenteren traint, moet dit ook terugkomen in de manier waarop je het thema afsluit.

Zo vormt een debat de afsluiting van het thema hedendaags terrorisme.

Elke les wordt er gericht geoefend en formatief geëvalueerd, waarbij we de manier van afsluiten steeds voor ogen houden. Bij het thema globalisering toont een leerling door middel van een schetskaart aan dat hij verbanden kan leggen. Tijdens de les maken leerlingen een schetskaart waarmee ze de ruimtelijke ongelijkheid in India verklaren. Tijdens de toets wordt deze vaardigheid toegepast op de ongelijkheid in Brazilië.

Anders lesgeven vraagt niet alleen om een ander PTA. Bovenstaande jaarplanning is een overzicht voor de leerlingen en mentoren. Hieronder zie je hoe we dit vertaald hebben naar een PTA-overzicht 4 havo voor de inspectie. Door het PTA niet tot in detail vast te leggen kunnen we inspelen op actuele ontwikkelingen. Zo was het actuele vraagstuk dit jaar het thema [iGen](#), vorig jaar de vluchtelingen crisis.

ak1705	Globalisering		
Moment:	week 4 2018	Weefactor: 5	
Tijdsduur:	nvt	Leerstof: Domein B: Wereld	
Wijze van toetsing:	Schriftelijk		
Type toets:	Praktische opdracht		
Herkansing:	Nee		De eisen aan de praktische opdracht worden aan het begin van het thema medegedeeld.
ak1706	Doelen thema globalisering		
Moment:	week 4 2018	Weefactor: 0	
Tijdsduur:	nvt	Leerstof: Domein B: Wereld	
Wijze van toetsing:	Schriftelijk		
Type toets:	Handelingsdeel		De eisen aan dit handelingsdeel worden aan het begin van het thema medegedeeld.
Herkansing:	Ja		
ak1707	Actueel vraagstuk		
Moment:	week 9 2018	Weefactor: 5	
Tijdsduur:	nvt	Leerstof: Domein A: Vaardigheden	
Wijze van toetsing:	Schriftelijk en mondeling		
Type toets:	Praktische opdracht		
Herkansing:	Nee		De eisen aan de praktische opdracht worden aan het begin van het thema medegedeeld.

Hoewel het PTA tussentijds voor een examencohort niet gewijzigd mag worden, behouden we door minder vast te leggen de mogelijkheid om tussentijds onderwerpen of manier van toetsing aan te passen. Dit jaar sloten we het thema globalisering af met een schetskaart. In het PTA-overzicht zie je dat er volgend jaar voldoende ruimte is om het thema anders in te richten.

Wil je meer weten over de manier van werken op De Nieuwste School, ga naar www.denieuwsteschool.nl/Onzeschool/DNSAcademy. Op deze site deelt De Nieuwste School kennis en ervaringen.

[vc_row][vc_column][vc_message]Heb je ook een bijzondere ervaring of interessant idee,

bijvoorbeeld een lesopzet, onderzoek, boek of tool, of wil je graag een opiniestuk plaatsen? Maak dan [hier je eigen account aan](#), waarmee je zelf artikelen kan plaatsen en beheren![/vc_message][[/vc_column][[/vc_row]

Literatuur

Koopman, M. (2017). Diep Leren, praktische handreiking voor het bevorderen van diep leren bij leerlingen in het voortgezet onderwijs. Eindhoven, Nederland: Eindhoven School of Education.

Béneker, T. (2013). Toekomstgericht onderwijs in de gammavakken. Lectorale rede. Tilburg: Fontys lerarenopleiding Tilburg

[Visie en vakoverstijgende vaardigheden humanics]. (z.j.). Geraadpleegd op 8 maart 2018, van <https://www.denieuwsteschool.nl/Onderwijs/Onderwijsproces/Leergebieden/Humanics/tabid/488/Default.aspx>